

ὥς ἂν ἐφοβιῆτο μὴ ἀκουσθῇ ὑπὸ τοῦ κυρίου του· ἀπολούθως δ' ἐνευσεν εἰς τὴν Ματίλδην καὶ τὴν θυγατέρα της νὰ εἰσέλθωσι καὶ αὐτὸς ἔμεινεν ἔξω.

Καὶ ὁ Ἑρρίκος δ' ἐξεπλάγη οὐχ ἥττον διὰ τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην ἐπίσκεψιν, καὶ, ἐγερθεὶς τῆς ξουλίνης του ἔδρας, ἐπλησίασε τὰς δύο γυναῖκας — Μὴ φοβεῖσθε ποσῶς, Κύρια Κόμη, τὸν λέγει ἡ Ματίλδη, ἡμεῖς ἤλθομεν, ἂν εἶνε δυνατόν ν' ἀνακουρίσωμεν τὰς δυστυχίας σας· ἐπιτρέψατε λοιπὸν ἡμῖν νὰ καθήσωμεν καὶ ἐν πρώτοις εἰπέτε μας τὴν ἀφορμὴν τῆς τοσοῦτον αὐστηρᾶς αἰχμαλωσίας εἰς ἣν εἰσθε καταδικασμένοι.

— Εἶθε ὁ Κύριος νὰ σᾶς ἀνταμείψῃ διὰ τὸν οἶκτον, ὃν εὐηρεστήθητε νὰ δείξητε ὑπὲρ ἐμοῦ, Κυρία μου· ἀλλ' ἡ ἱστορία μου εἶναι διεξοδική, καὶ ἤθελον καταχρασθῇ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῶν στιγμῶν σας, διηγούμενος αὐτὴν, καὶ μάλιστα ἐάν, ὡς ὑποθέτω, εἰσῆλθετε ἐδῶ κρυφίως καὶ ἄνευ τῆς θελήσεως τοῦ Κυρίου τοῦ Πύργου. Τότε ἡ μὲν Ματίλδη διεβεβαίωσε τὸν αἰχμαλῶτον περὶ τῆς ἀσφαλείας των, οὗτος δὲ διηγῆθη ὅλον αὐτοῦ τὸ παρελθὸν, καὶ ἡ διήγησις αὐτοῦ ἐπροξένησε τοιαύτην συγκίνησιν εἰς μητέρα καὶ θυγατέρα ὥστε ἀμφοτέραι ἔχυσαν πολλὰ δάκρυα.

Ὅταν δ' ὁ Κόμης ἐτελείωσε τὴν διήγησιν τῶν συμβάντων του, ἡ Ματίλδη εἰσῆγαγε τὸν ἐπιστάτην τῆς φυλακῆς, καὶ τὸν λέγει, — ὁ σύζυγός μου ἐπισκέπτεται συχνὰ τὸν Κόμητα;

— Ὁχι, Κυρία μου, ἐμπιστευόμενος ὁλοκλήρως εἰς ἐμὲ, δὲν ἐδειξεν οὐδ' ἅπαξ τῇ περιέργειαν νὰ τὸν ἴδῃ.

— Ἐάν οὕτως ἔχῃ, τὰ πάντα πρέπει ἐδῶ νὰ μεταβληθῶσιν, ὡς ἐγὼ θὰ σὲ διατάξω. Εἰποῦσα δὲ ταῦτα, ἠγέρθη, καὶ ἀπευθυνομένη πρὸς τὸν Κόμητα

— Λάβετε ὑπομονὴν, τὸν λέγει, ὁ Κύριος δὲν θὰ σᾶς ἐγκαταλείψῃ, καὶ μίαν ἡμέραν θέλει σᾶς ἀποδώσει δικαιοσύνην. Ἄς ἐνώσωμεν τὰς δεήσεις καὶ τὰ δάκρυά μας, καὶ ἄς μὴ παύσωμεν ἐλπίζοντες. Ἐἵτα δ' ἐξῆλθεν ἀποδοῦντα εἰς τὸν αἰχμαλῶτον χαιρετισμὸν πλήρη χάριτος καὶ εὐνοίας.

Μετὰ δὲ τινὰς ἡμέρας, ἡ φυλακὴ μετέβαλλεν ὁλοκλήρως ὄψιν. Τὰ στανιδώματα καὶ οἱ τοῖχοι ἐκαθαρίσθησαν ἀντὶ τῆς ἀχυρίνης κλίνης ἐτέθη ἄλλη ἀναπαυτικὴ καὶ ἔχουσα πάντα τὰ χρειώδη, ἔδραι τινὲς ἐκ σχοίνου περιεκύκλων τὴν καρυέννην τράπεζαν τὴν ἀντικαταστήσαντες τὴν λιθίνην, καὶ, κατ' αἰτήσιν τοῦ Κόμητος, ἡ γυνὴ τοῦ ἐπιστάτου ἐκρέμασεν εἰς τὸν τοῖχον σταυρὸν, ἐφ' οὗ ἐφαίνετο τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ εἰκόνα τῆς Παναγίας. «Τὰ πάντα λίαν καλὰ, ἔλεγεν ὁ Βερχτόλδος, ἀλλ' ἐάν ἤρχετο εἰς τὴν ιδεάν τοῦ ἱππότη νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν δεσμώτην, τί θέλει γεῖναι δι' ἐμέ;

— Ἐσο ἥτυχος, ἀπεκρίνετο ἡ γυνὴ τοῦ, ποτὲ δὲν θὰ συλλάβῃ τοιαύτην ιδεάν· ἡ ἐνοχος συνείδησίς του δὲν θέλει τὸν ἐπιτρέψῃ νὰ πλησιάσῃ τὸ θῦμά του. Καὶ ἐκτὸς τούτου, ἐάν ποτὲ ἀποφασίσῃ αὐτὸ, βεβαίως θὰ διατάξῃ νὰ φερθῇ ὁ αἰχμαλῶτος εἰς ἄλλο δωμάτιον.

(Ἀκολουθεῖ.)

ΚΑΡΟΛΟΣ Α',

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ.

(Συνέχεια. Ἴδε Φυλλ. 46.)

Ἦτο πρόδηλον ὅτι ὁ Κάρολος δὲν θέλει ἐνδώσει εἰς τοιαύτας ἀξιώσεις, ἐνόσῃ εἶχε τὸν τρόπον τοῦ ν' ἀντισταθῇ εἰς αὐτάς· ὅθεν ὅταν τῇ 17 Ἰουνίου καθυπεβλήθησαν εἰς αὐτὸν, ἐν Ἐξοράκῳ, αἱ τελεταῖαι τοῦ Παρλαμέντου προτάσεις, ἡ ὀργὴ ἐξήστραψεν εἰς τὰ βλέμματα τοῦ βασιλέως, καὶ βαθὺ ἐρύθημα ἔβαψε τὸ πρόσωπόν του. «Ἄν παραδεχθῶ», ἀπήντησεν εἰς τοὺς ἐπιτρόπους τῶν δύο βουλῶν, «τὰ παρ' ὑμῶν ζητούμενα, ἐνδέχεται οἱ ἄνθρωποι νὰ παρουσιάζωνται καὶ τοῦ λοιποῦ ἐνώπιόν μου ἄσκεπεις· ἐνδέχεται ν' ἀσπάζωνται εἰσέτι τὴν χειρὰ μου καὶ νὰ μὲ ἀποκαλῶσι Μεγαλειώτατον· ἐνδέχεται τὰ ἐπιτάγματα νὰ φέρωσιν εἰσέτι, κατὰ τύπον, ὅτι ἐξεδόθησαν τῇ θελήσει τοῦ βασιλέως δηλουμένη ὑπὸ τῶν δέω βουλῶν· ἴσως ἐπιτραπῇ νὰ προηγῶνται ἐμοῦ ἡ βασιλικὴ ῥάβδος καὶ ἡ σπάθη καὶ νὰ διασκιδάζω φέρων τὸ σκηπτρον καὶ τὸ στέμμα, κλάδους ἀθαλεῖς δένδρου ξηροῦ. Ἀλλὰ πραγματικὴν, ὅλλ' ἀληθῆ ἐξουσίαν οὐδεμίαν θέλω ἔχει, οὐδὲ θέλω καταντήσῃ ἄλλο τι εἰμὴ σκιά, εἰμὴ κενὸν βασιλέως σύμβολον». Καὶ διέκοψε τὴν διαπραγματεύσιν.

Τὸ παρλαμέντον περιέμενε τὴν τοιαύτην ἀπάντησιν· ἅμα δ' ἐλθούσης αὐτῆς, πᾶς δισταγμὸς ἐξέλιπε καὶ τῇ 9 Ἰουλίου 1642, ὑπεβλήθη εἰς συζήτησιν ἡ περὶ ἐμφυλίου πολέμου πρότασις. Μία μόνη φωνή, ἄλλοτε θερμῶς τὰς καταχρήσεις τῆς ἐξουσίας πολέμησασα, ἠγέρθη καὶ ἤδη κατὰ τῆς ὁλεθρίας ταύτης προτάσεως. «Κύριε πρόεδρε, εἶπεν ὁ καλὸς κἀγὼ θὸς Ρυδυάριος (Rudyard), οὐδεὶς ελαφύτερον ἐμοῦ καθεύδει περὶ τῆς τιμῆς τοῦ παρλαμέντου καὶ εὐχῆται θερμότερον περὶ τῆς ἐπιτυχίας αὐτοῦ· ἀλλὰ διατὸ νὰ κρίνωμεν καλῶς τὴν θέσιν εἰς ἣν εὐρισκόμεθα σήμερον, ἃς ἀναδράμωμεν εἰς τὴν πρὸ τριετίας ἐποχὴν. Ἐάν ἤθελέ τις μᾶς εἶπῃ τότε, ὅτι, ἐντὸς τριῶν ἐτῶν, ἡ βασιλίς, δι' οἰκνότητος τινὰ αἰτίαν, θέλει φύγει ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν εἰς Ὀλλανδίαν· ὅτι ὁ βασιλεὺς θέλει ἀπομακρυνθῇ ἀπ' ἡμῶν καὶ ἀπὸ τοῦ Λονδίνου, διὰ νὰ ὑπᾶν εἰς Ἐξοράκον, λέγων, ὅτι εἰς Λονδίον δὲν εἶναι ἀσφαλές· ὅτι κοινὴ στάσις θέλει ἀνασείσει τὴν Ἰρλανδίαν· ὅτι ἡ ἐπικράτεια καὶ ἡ ἐκκλησία θέλουν ὑποκύβει εἰς τὴν ἤδη ἀναλίσκουσαν αὐτὰς διχόνοια· βεβαίως ἡ ιδέα μόνη τοιαύτης πραγμάτων καταστάσεως ἤθελε προξενήσει φρίκην εἰς ἡμᾶς· ἃς ἐκτιμήσωμεν λοιπὸν δεόντως τὴν κατάστασιν ταύτην, ἐπελθοῦσαν ἤδη πραγματικῶς. Ἐάν ἀπ' ἐτέρου ἤθελε μᾶς εἶπῃ τις, ὅτι, ἐντὸς τριῶν ἐτῶν, θέλομεν ἔχει παρλαμέντον, ὅτι ὁ ναυτικὸς φόρος θέλει καταργηθῇ, ὅτι τὰ ἑκτακτα δικαστήρια θέλουν παύτει, ὅτι θέλομεν ἔχει τριετὴ παρλαμέντα, τί λέγω, τριετῇ; παρλαμέντον αἰδιον, τὸ ὅποσον οὐδεὶς ἄλλος, ἐκτὸς ἡμῶν, δύναται νὰ διαλύσῃ· ἀναμφιδόλως ἤθέλομεν θεωρήσῃ ταῦτα πάντα ὡς εὐτυχίας ὄνειρον. Ἀλλ' ἰδοὺ ἔχομεν

παντα ταῦτά, καὶ δὲν τ' ἀπολαμβάνωμεν, ζητοῦντες νέας ἐγγυήσεις. Ἡ προὔσα κατοχὴ ὧν ἐκείνων τῶν ἀγαθῶν εἶναι ἡ καλύτερα αὐτῶν ἐγγυήσις, διότι ἐξασφαλίζονται συναλλήλως. Προσέξωμεν μήποτε, ἐκιδώκοντες ἀνὰ μέσον πολυειδῶν τῆς τύχης περιπετειῶν, ὑποτιθεμένην πινὰ ἀφάλειαν, διακινδυνεύσωμεν ὅ,τι ἔχομεν ἤδη. Καὶ ἂν ἀποκτήσωμεν δὲ ὅσα ἐπιζητοῦμεν, δὲν θέλωμεν πάλιν εἶχει ἀσφάλειαν μαθηματικῶς ἀναμφίβολον, διότι πᾶσαι αἱ ἀνθρώπιναι ἐγγυήσεις δύνανται νὰ φθαρῶσι καὶ νὰ ἐκλείπωσιν. Ἡ θεία πρόνοια δὲν δεσμεύεται, ἀλλὰ κρατεῖ αἰετοῦ εἰς χεῖρας αὐτῆς τὴν ἐκδοσὶν τῶν πραγμάτων. . . . Κύριε πρόεδρε, τώρα μάλιστα ἀπόκειται ἡμῖν νὰ ἐπικαλεσθῶμεν σύμβουλον ἁπασαν τὴν δυνατὴν ἡμῶν πρόνοιαν, διότι ἰδοὺ ἡμεῖς εἰς τὰ πρόθυρα τῆς πυρκαϊῆς καὶ τοῦ χάους. Ἐάν ἅπαξ τὸ αἷμα ἐγγίσῃ τὸ αἷμα, θέλωμεν περιπέσει εἰς συμφορὰν βιβαίαν, ἀπεκδεχόμενοι ἐπιτυχίαν ἀθλῶν, ἧς θέλει ἐπελθεῖ, ἀλλὰ Κύριος οἶδε πότε! Κύριος οἶδε ποῖα! Ἡδὲ ἄνθρωπος εἶχει χρέος ν' ἀγωνισθῇ παντὶ σθένει ἵνα ἐμποδίσῃ τὴν χύσιν τοῦ αἵματος· διότι τὸ αἷμα εἶναι ἀμάρτημα ἀπαιτῶν ἐκδοκτὴν καὶ μολύνον τὴν πατρίδα ὁλόκληρην. Σώσωμεν βεβαίως τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὰ ἄλλα ἡμῶν ἀγαθὰ, συγχρόνως ὅμως σώσωμεν τὰς ψυχὰς ἡμῶν. Ἐξεπλήρωσα σαφῶς τὰ καθήκον τῆς συνειδήσεώς μου ὡς πράξῃ ἕκαστος τὸ αὐτόν. Ἀλλ' εἰς μέτρησιν ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ ἐλάλησε τὴν γλῶσσαν τῆς μετριοπαθείας πρὸς τὴν δρέμαυταν ἐκείνην θύελλαν· τὰ πάθη εἶχον ἐξυγρυνθῆ τασοῦτον ὥστε ἀνθρωπίνῃ συνέσει δὲν ἠδύνατο πλέον νὰ τὰ κατανύσῃ. 45 μόνον δούλευται συνεμερίσθησαν τῶν δισταγμοῦ τοῦ Ρυδουαρδίου καὶ ἐν τῇ ἄνω βουλῇ μόνον διεμαρτυρήθη ὁ κόμης Πορτλάνδιος. Τὸ παρλαμέντον παρεκκαύθη ἀμέσως εἰς πόλεμον· κατέλαβεν ἅπαντας τοὺς δημοσίους πόρους· διέταξε τὰς κομητίας νὰ συλλέξωσιν ὅπλα καὶ ἄλλα πολεμφοδία· ἐρύτησεν ἐπικροτῆς τῆς κοινῆς ἀσφαλείας, συγκιμένην μὲν ἐκ 5 ὁμοτίμων καὶ δέκα βουλευτῶν, ἐπιτετραμμένην δὲ τῇ κοινῇ ἀμυναν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν διατάγων τοῦ Παρλαμέντου· τελευταῖον, ἐψήφισε τὴν συγκρότησιν στρατοῦ συγκειμένου ἀπὸ 20 συνταγματικῶν πεζικοῦ, ὃν ἕκαστον ἐδελέε νὰ ἔχῃ δύναμιν ἀνδρῶν χιλίων, καὶ ἀπὸ 60 ἰλῶν ἱππικοῦ, ὃν ἕκαστη ἐδελέε νὰ ἔχῃ δύναμιν 60 ἱππῶν. Ὁ Ὀλλίς, ὁ Ἀμπδήρις, ὁ Κρόνδελ, οἱ τρεῖς ἦτο πρῶτος ἐξαδελφός τοῦ Ἀμπδήριου, καὶ ἄλλοι βουλευταὶ καὶ Λόρδοι ἔλαβον ἕκαστος τὴν ἡγεμονίαν ἑνὸς τῶν συνταγματικῶν ἐκείνων· τῶν δὲ συμπάντων στρατηγὸς ἀνηγορεύθη ὁ κόμης Ἐρσεξίας.

Ὁ Κάρολος, μαλὶν τὰ ὑπὸ τοῦ Παρλαμέντου διαταχθέντα, ἐπεχείρησε καὶ αὐτὸς ἀδιστακτως ἤδη τὰς ἰδίαις παρασκευαῖς, καὶ τῇ 23 Αὐγούστου 1642 ἀπεράσισε νὰ καλέσῃ ἐπὶ τῆς τοῦς ὑπηκόους αὐτοῦ εἰς τὰ ὅπλα, καὶ νὰ ὑψώσῃ τὴν βασιλικὴν σημαίαν εἰς Νοτιγγάμιον. Ὄθεν τὴν ἑκτὴν τῆς ἐσπέρας ὥραν, παρῆστη ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ἐπικειμένου εἰς τὴν πόλιν ἐκείνου λόφου, παραπεπαισμένος ὑπὸ 800 ἱππέων καὶ εὐαριθμοῦ πεζικοῦ σώματος, καὶ διέταξε πρὸ πάντων τὴν ἀνάγνωσιν τῆς προκηρύξεώς του. ἔρχε δὲ ἀρχίσαι

ἤδη ὁ κήρυξ τὴν ἀνάγνωσιν ταύτην, ὅτε δισταγμός τις ἐπῆλθεν εἰς τὸν νοῦν τοῦ βασιλέως, ὅστις ἀναλαβὼν τὸ ἔγγραφον διώρθωσε βραθείως, ἐπὶ τοῦ γόνατος στήριζόμενος, διάφορα αὐτοῦ μέρη, καὶ ἔπειτα ἀπέδωκε τὸ ἔγγραφον εἰς τὸν κήρυκα, μετὰ δυσκολίας ἀναγνώσαντα τὰς διορθώσεις. Τότε ἤχησαν αἱ σάλπιγγες καὶ ἐπλησίασαν ἡ σημαία, φέρουσα ὡς σύνθημα, ἀπόδοτε τῷ Καίσαρι τὰ τοῦ Καίσαρος· ἀλλ' οὐδεὶς ἤξευρε ποῦ πρέκει νὰ προσαρτηθῇ, οὐδὲ πῶς ἐτελείτο ἄλλοτε ὁ ἀρχαῖος οὗτος τύπος τῆς προτακλήσεως τῶν ὑποτελῶν ὑπὸ τοῦ κυριάρχου. Ὁ καιρὸς ἦτο κατηφής καὶ σφοδρὸς ἔπνεεν ἄνεμος. Τελευταῖον ἡ σημαία ἐστήθη ἐντὸς τοῦ φρουρίου, ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἐνὸς πύργου, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ριχάρδου Γου, τοῦ ὁποῦ ἐνθυμήθησαν τεταύτην τινὰ πράξιν. Τὴν ἐπιστῶσαν ὁ ἄνεμος τὴν κατέδαλεν· ἀλλὰ διατὶ νὰ τὴν οὐ θέσωσιν ἐκεῖ, εἶπεν ὁ βασιλεὺς ἔπρεπε νὰ τὴν βάλωσιν εἰς τόπον ἀναπεπταμένον, ὅπου ἕκαστος νὰ δύναται νὰ τὴν πλησιάσῃ, ὅχι νὰ τὴν φυλακίσωσιν ἐντὸς τοῦ πύργου· καὶ ἀμέσως διέταξε νὰ μεταφερθῇ ἡ σημαία ἐξω τοῦ φρουρίου πλησίον τοῦ κήπου. Ἀλλ' ἐνταῦθα, ὅτε οἱ κήρυκες ἠθέλησαν νὰ τὴν ἐμπήξωσιν εἰς τὴν γῆν, παρετήρησαν, ὅτι τὸ ἔδαφος συνέκειτο ἀπὸ βράχου σκληροτάτου. Καὶ διὰ τῶν ξιφῶν αὐτῶν ἡ σημαία μὲν μικρὰν τινα ὀπήν καὶ ἐνέδαλον ἐν αὐτῇ τὸ ἀκόντιον, ἀλλὰ τὸ ἀκόντιον τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ στεριωθῇ καὶ ἐπὶ πολλὰς ὥρας ἠναγκάσθησαν νὰ τὸ ὑποστηρίξωσι διὰ χειρῶν· οἱ δὲ θεαταὶ ἀπῆλθον, τεταραγμένοι ὑπὸ ἀπεισιῶν οἰωνῶν.

Ἐντούτοις, ἐν ἀρχῇ τοῦ ἀγῶνος, τὰ δύο ἀντίκαλα μέρη παρέστησαν σχεδὸν ἰσοδύναμα. Αἱ μὲν βουλαὶ ἐκκυράρχουν τοῦ Λονδίνου καὶ τῶν περὶ τὸ Λονδίον κομητιῶν, τοῦ στόλου, τοῦ ἐπὶ τοῦ Ταμέσεως ναυτικοῦ, καὶ τῶν πλείστων μεγάλων πόλεων καὶ λιμένων, εἶχον εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῶν ἅπασας τὰς πολεμικὰς τοῦ βασιλείου ἀποθήκας καὶ ἠδύνατο νὰ ἐξπράττωσι πόρους ἀπὸ τε τῶν ἐξωθεν εἰσαγομένων ἐμπορευμάτων καὶ ἀπὸ τῆς ἐσωτερικῆς διομηχανίας. Ὁ δὲ βασιλεὺς μικρὰν εἶχε προμήθειαν πυροβολικοῦ καὶ πολεμφοδίων, καὶ οἱ φόροι τοῦς ὁποῖους ἔταξεν εἰς τὰς ὑπὸ τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ κατεχόμενας μετοχέτους χώρας, ἀπέπεσον πιθανώτατα πρὸς πολὺ μικρότερον τοῦ ποσοῦ τοῦ ὁποῖον τὸ παρλαμέντον εἰσέπραξεν ἀπὸ μόνης τῆς πόλεως τοῦ Λονδίνου. Τῶν οὖν ὁ κυριώτερος τοῦ τακίου αὐτοῦ πόρος συνίστατο εἰς τὰς αὐθιγὰς συνδρομὰς τῶν πλουσιῶν αὐτοῦ ὁπαδῶν· ἡ πεῖρα ὅμως ἀπέδειξε πρὸ καιροῦ ἀναντιρρήτως, ὅτι ἡ ἐκουσία τῶν κατ' ἰδίαν ἀνθρώπων ἐλευθεριότης, ὅταν ἐνθερμος καὶ ἂν ὑποταθῇ ὁ ζῆλος αὐτῶν, εἶναι πάντοτε ἀσυγκρίτως τῷ λόγῳ ὀλιγώτερον παραγωγικὴ ἀπὸ τὴν αὐστηράν καὶ τυπτηματικὴν φορολογίαν, τὴν ἐπιβαρύνουσαν συγχρόνως καὶ θέλοντας καὶ μὴ θέλοντας.

Ἀλλ' ὁ Κάρολος εἶχεν ἐν πλεονέκτημα ἱκανόν, ἂν ἤξευρε νὰ ὠρελθῇ ἀπὸ αὐτοῦ διόντως, νὰ ἀντισταθμίσῃ τὴν ἑλλειψιν ἐκείνην τῶν πολεμφοδίων καὶ χρημάτων, καὶ ἀναδείξῃ ἀληθῶς αὐτόν, ἐπὶ τινὰς μῆνας, ὑπερισχύοντα ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ, καὶ περ ἀνεπι-

τηθείως ὑπ' αὐτοῦ διεξαγομένῳ. Τὰ στρατεύματά του ἦσαν κατ' ἀρχὰς μαχιμώτερα τῶν στρατευμάτων τοῦ Παρλαμέντου. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ἀμφότεροι οἱ στρατοὶ συνεκροτήθησαν καθ' ὁλοκληρίαν σχεδὸν ἀπὸ ἀνδρας, οἷτινες οὐδέποτε παρευρέθησαν εἰς πεδὶον μάχης. Οὐδὲν ἦττον ἡ διαφορὰ ἦτο μεγάλη. Τὰ συντάγματα τοῦ βουλευτικοῦ στρατοῦ κατεπληρώθησαν ὑπὸ μισθοφόρων, ἀναδεχθέντων τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην ἐνεκὴν ἀπορίας καὶ σχολῆς. Τὸ σύνταγμα τοῦ Ἀμπδηνίου θεωρεῖτο ὡς ἐν τῶν καλλιτέρων τοῦ στρατοῦ, καὶ ὁμοίως ὁ Κρόμβελ ἐλεγεν, ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ τοῦ Ἀμπδηνίου σύνταγμα ἦτο οὐδὲν ἄλλο ἢ φόραμα ὑπηρετῶν καὶ ἄλλου ὄχλου τῆς ἐσχάτης τάξεως. Ὁ βασιλικὸς στρατὸς συνέκειτο ἐξ ἐναντίας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ ὑπερφάνων καὶ ὀξυθύμων εὐγενῶν, συνειθισμένων μὲν νὰ θεωρῶσι τὸ θνῆδος ὡς φοβερώτερον τοῦ θανάτου, γεγυμνασμένων δὲ περὶ τὴν ξιφομαχίαν, περὶ τὴν χρῆσιν τῶν πυροβόλων ὀπλίων, περὶ τὴν τολμηρὰν ἱκασίαν καὶ περὶ τὰς ἀρδενωπεύς καὶ ἐπιμινδύνους ἐκείνας διασκεδάσεις, αἷτινες εὐλόγως δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀπεικόνισμα τοῦ πολέμου. Οἱ εὐγενεῖς οὗτοι φερόμενοι ἐπὶ τῶν ἀγαπητῶν αὐτῶν ἱππικῶν καὶ ἡγούμενοι μικρῶν φαλάγγων συγκειμένων ἀπὸ τῶν νεωτέρων αὐτῶν ἀδελφῶν, τῶν ἱπποκόμων αὐτῶν, καὶ θαυματούχων, καὶ κυνηγῶν, ἦσαν ἐξ αὐτῆς τῆς πρώτης τοῦ πολέμου ἡμέρας, ἐπιτήδαιοι πρὸς πᾶσαν συμπλοκήν. Βεβαίως οἱ γενοῦνται οὗτοι ἰσχυροὶ οὐδέποτε ἀπέκτισαν τὴν καρτερίαν, τὴν αὐστηράν πειθαρχίαν, τὴν μηχανικὴν τῶν κινήσεων ἀκρίβειαν, δι' ἧς διακρίνονται οἱ τακτικοὶ στρατιῶται· ἀλλὰ κατ' ἀρχὰς εἶχαν νὰ πολεμήσωσιν ἐχθρούς, ἐστερημένους μὲν ἐπίσης πειθαρχίας, πολὺ δὲ κατωτέρους κατὰ τὴν δραστηριότητα, τὴν τόλμην καὶ τὴν εὐρωστίαν. Ὅθεν, ἐπὶ τινὰ χρόνον, οἱ ἱππεῖς, οἱ βασιλικοὶ δηλαδὴ, ὑπερίσχυον εἰς πᾶσαν σχεδὸν μάχην.

Αἱ Βουλαι ἠτόχθησαν καὶ περὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν. Ὁ Κρόμβελ ἔσσεξίας ἦτο, διὰ τὸ ἀξίωμα καὶ τὸν πλοῦτον αὐτοῦ, ἐκ τῶν ἐπιστημοτάτων ἀνδρῶν τῆς βουλευτικῆς μερίδος· ὑπηρετήσας δὲ στρατιωτικῶς ἐν τῇ ἡπειρωτικῇ Εὐρώπῃ, πλείστην ἀπελάμβανεν, ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐμφυλίου ἀγῶνος, ὑπόληψιν πολεμικοῦ ἀνδρός· ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀπεδείχθη, ὅτι δὲν ἦτο ἐπιτήδειος στρατηγός, διότι οὔτε δραστηριότητα εἶχεν ἀποχρῶσαν, οὔτε πνεῦμα δημιουργικόν· ἡ δὲ μεθοδικὴ τακτικὴ, τὴν ἐδιδάχθη ἐν τῷ τριακονταετῇ πολέμῳ, δὲν ἀπῆλλαξεν αὐτὸν τοῦ ὀνειδύου τοῦ νὰ καταληφθῇ ἀδοκῆτως καὶ νὰ συντριβῇ ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν βασιλικῶν Ραυπρέχτου ἢ Ροβέρτου (δευτέρου υἱοῦ Φρεδερίκου Β' τοῦ ἐκλέκτορος Παλατίνου, καὶ Ἡλυσάβετ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Καρόλου), ὅστις ἦτο μὲν γέννητος, ἀλλὰ ὀλίγῳ στρατηγικῶ δὲν ἠδύνατο νὰ καταταχθῇ, οὔτε ἐν τοῖς πρώτοις οὔτε ἐν τοῖς δευτέροις.

Πρὸς τούτοις οἱ διασημότεροι ὑπὸ τὸν Ἐσσεξίον ἀξιώματικοὶ δὲν ἦσαν ἱκανοὶ ν' ἀναπληρώσωσι τὰς ἐλλείψεις αὐτοῦ· οὐδ' εἶναι δίκαιον νὰ μαρτυρῶμεν διὰ τοῦτο τὰς βουλὰς, διότι εἰς χάραν, ἥτις, πρὸ πλείστων ἦδη ἐνιαυτῶν, οὐδένα εἶχε διεξάγει μέγα κατὰ ξηρὰν πόλεμον, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εὐρεθῶσι

στρατηγοὶ διδοκιμασμένης τέχνης καὶ ἀνδρίας. Ἀναγκαιῶς ἄρα αἱ βουλαι κατέφυγον κατ' ἀρχὰς εἰς ἀνθρώπους ἀδοκιμάστους, καὶ, φυσικῶς τῷ λόγῳ, προετιμήθησαν ἄνθρωποι διακρινόμενοι ἐπὶ τῷ ἀξιώματι αὐτῶν ἢ ἐνεκα τῆς ἐπιτηδειότητος, ἣν ἐδείξαν ἐν τῷ παρλαμέντῳ. Ἀλλ' ἐκτὸς μιᾶς καὶ μόνης ἐξαίρεσεως, ἡ ἐκλογή δὲν ἀπέβη εὐτυχής. Οὔτε οἱ μεγάλοι εὐπατρίδαι, οὔτε οἱ μεγάλοι ῥήτορες ἀνεδείχθησαν στρατιῶται ἀγαθοί, καὶ ἐξ ὅλων τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν ὅσοι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀνέλαβον ἀνώτερα στρατιωτικὰ ἀξιώματα, μόνος ὁ Ἀμπδηνίος συνεπήγαγεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ τὴν δεξιότητα καὶ τὴν ψυχικὴν ἀνδρίαν, δι' ἣν τοσοῦτον κλέος ἐκτήσατο ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἀγῶσιν.

Ἐν τῷ τέλει τοῦ πρώτου τοῦ πολέμου ἔτους, οἱ βασιλικοὶ ἐπλεονέκτουσαν προφανῶς διότι ὑπερίσχυον εἰς τὰς δυτικὰς καὶ εἰς τὰς βορείους κομητίας· διότι ἀσφῆρεταν ἀπὸ τοῦ Παρλαμέντου τὴν δευτέραν τοῦ βασιλείου πόλιν, τὴν Βριστολίαν· διότι ἀνεδείχθησαν μὲν νικηταὶ εἰς διαφόρους μάχας, οὐδαμῶς δὲ ἐπαθον σπουδαίαν τινὰ ἢ ἐπονείδιστον ἦτταν. Παρὰ τοῖς Στρογγυλοκεφαλοῖς ἐξεναντίας τὰ ἀτυχήματα παρήγαγον τὴν διχόνοιαν καὶ τὴν δυσταρίκειαν. Τὸ Παρλαμέντον ἠνωχλεῖτο ἀδιακόπως ὅτε μὲν ὑπὸ συνωμοσιῶν, ὅτε δὲ ὑπὸ ὀχλαγωγῶν καὶ περιήλθεν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὀχυρώσῃ μὲν τὸ Λονδῖνον κατὰ τοῦ βασιλικοῦ στρατοῦ, νὰ ἀπηγγονίσῃ δὲ ταραχώδεις τινὰς πολίτας ἐπὶ τῶν ἰδίῳ θυρῶν. Πολλοὶ τῶν ἐπιστημοτάτων δημοτῶν ὅσοι ἔδρευον μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἰς Οὐεστμίνστερον, ἐδραπέτευσαν εἰς Ὁξόνιον, ὅπου ὀλίγας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐχθροπραξιῶν ἡμέρας, ἐσηγῆν ὁ βασιλεὺς τὸ στρατηγεῖν αὐτοῦ. Τελευταῖον κατὰ Ἰούνιον τοῦ 1643, ἐπῆλθε γεγονός, τὸ ὁποῖον καὶ μόνον ἦτο ἀρκετὸν νὰ προξενήσῃ ζημίαν ἀνυπολόγιστον εἰς τὸ Παρλαμέντον. Τῇ 18 τοῦ μηνὸς ἐκείνου, γενομένης οὐ μακρὰν τοῦ Ὁξονίου ἱππικῆς τινος συμπλοκῆς, καθ' ἣν ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλικῶν ἀρχηγὸς Ροβέρτος ἔτρεψε τοὺς βουλευτικούς, ἐπελθὼν κατ' αὐτῶν ἀδοκῆτως, ὁ Ἀμπδηνίος, ἀγωνιζόμενος, διὰ τοῦ ἡρωικοῦ αὐτοῦ παραδείγματος, νὰ ἐμψυχώσῃ τοὺς ὑπ' αὐτὸν τεταγμένους, ἐπαῖσε καίριως πληρωθεῖς. Ἡ περὶ τούτου εἰδησις ἐπράξεν ἡσυχίαν εἰς Ὁξόνιον σφοδρὰν συγκίνησιν, περιεργείας μᾶλλον ἢ χαρὰς, διότι ἐδίσταζον εἰσέτι νὰ πιστεύσωσιν, ὅτι ἀνὴρ τοιοῦτος ἐπέπρωτο νὰ τελευτήσῃ τοσοῦτον προῶτως καὶ ἀπροσδοκῆτως· καὶ ἐδίσταζον νὰ χαρῶσιν. Αὐτὸς ὁ βασιλεὺς, κατ' ἀρχὰς, ἐνόμισε καλὴν τὴν εὐκαιρίαν ἵνα προσπαθῇ νὰ προσοικειωθῇ, εἰ δυνατόν, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι εἰρηνικοῦ τινος συμβιβασμοῦ, τὸν ἰσχυρὸν ἐκείνον ἀντίπαλον, ὅστις τοσαῦτα μὲν ἐπέφερεν εἰς αὐτὸν δεινὰ, τὰ πάντα δὲ ἐθεωρεῖτο ἱκανὸς νὰ ἀνορθώσῃ. Ὁ ἰατρὸς Γίλιος, γείτων τῆς ἀγροτικῆς ἐπαύλεως τοῦ Ἀμπδηνίου, καὶ διατηρήσας μετ' αὐτοῦ φιλικὰς σχέσεις, εὐρίσκετο τότε εἰς Ὁξόνιον. «Στείλατε νὰ ἐρωτήσῃτε ἐκ μέρους σας,» τὸν εἶπεν ὁ βασιλεὺς, «πῶς ἔχει ὁ πληγωθεὶς· ἀν τύχη δὲ καὶ στερῇται χειρουργῶν, ὁ ἐδικός μου εἶναι εἰς τὴν διάθεσίν σου.» — «Βασιλεῦ,» ἀπεκρίθη ὁ ἰατρὸς, «δὲν εἶμαι, νομίζω,

«ἐπιτήδειος εἰς τὴν μετολάθειν ταύτην» δτάκις ἐξή-
 «τησά τι ἀπὸ τὸν Κ. Ἀμπόδηιον, πάντοτε παρέστη
 «εἰς αὐτὸν ὡς κακὸς δαίμων· μίαν ἡμέραν τὸν πα-
 «ρεκάλεσα νὰ καταδιώξῃ κλέπτην τινὰ τῆς οἰκίας μου,
 «καὶ συγχρόνως μὲ τὸν παρ' ἐμοῦ σταλέντα ἐπὶ τοῦ
 «τῷ ἄνθρωπον ἐβάνεν ἡ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ πρε-
 «σβυτέρου αὐτοῦ υἱοῦ εἰδήσεις· ἄλλοτε ἐπεκαλέσθην
 «πάλιν τὴν συνδρομὴν τ.υ. καὶ τὴν αὐτὴν στιγμήν
 «ἦλθον νὰ τὸν ἀναγγείλωσιν, ὅτι ἀπεβίωσεν ἡ φιλ-
 «τάτη αὐτοῦ θυγάτηρ. Αἱ σχέσεις μας οὐδέποτε ἀ-
 «πέβησαν αἰτίαι εἰς αὐτόν.» Ὁ ἱατρὸς οὐδὲν ἤττον
 ἐξεπλήρωσε τὴν παραγγελίαν τοῦ βασιλέως. Ἀλλὰ
 τῇ 24 Ἰουνίου, ὁ ἀπεσταλμένος αὐτοῦ εὔρε τὸν Ἀμ-
 πόδηιον σχεδὸν νεκρόν· δύο σφαῖραι εἶχον διαρρήξει
 τὸν ὤμὸν του καὶ ἐπὶ ἐξ ἥδη ἡμέρας ὑπέφερε τὰς
 δεινοτέρας περιωδυνίας. Εἶπον ὁμοῦ αὐτῷ τίς ἐρωτᾷ
 περὶ αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τίνι σκοπῷ· καὶ τότε ἅπαν τὸ
 σῶμά του ἐταράχθη σφοδρῶς. Οἱ περιεστῶτες ἐνό-
 μισαν ὅτι ἤθελε νὰ εἶπῃ κάτι, ἀλλὰ δὲν εἰμπόρετε νὰ
 ὁμιλήτῃ καὶ μετ' ὀλίγας στιγμὰς ἐξέπνευσεν. Ὁ Κά-
 ρολος, ἅμα βεβαιωθείς περὶ τούτου, ἀπέδειξε χα-
 ρὰν ἀπαρακάλυπτον ἐν Λονδίῳ ἐξεναντίας καὶ καθ'
 ἅπαν σχεδὸν τὸ βατίλειον, ἐπεκράτησε θαθεῖα θλί-
 ψις. Ποτὲ ἄνθρωπος δὲν ἐνέπνευσε τοσαύτην εἰς τὸ
 ἔθνος αὐτοῦ πίστιν· ἅπαντες ἀνεξαιρέτως οἱ ὅπαδοί
 τῆς ἐθνικῆς μερίδος ἀπὸ αὐτὸν πρὸ πάντων ἠλπιζον
 τὴν ἐπιτυχίαν τῶν εὐχῶν των· οἱ μὲν μετριώτεροι
 ἐπίστευσαν εἰς τὴν φρόνησιν τοῦ ἀνδρός, οἱ δὲ θερμοῦρ-
 γότεροι, εἰς τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀφοσίωσιν· πάλιν
 δὲ οἱ μὲν χρηστότεροι, ἐτίμων τὴν εὐθύτητα αὐτοῦ, οἱ
 δὲ ῥαδιουργώτεροι τὴν ἐπιτηδειότητα. Αὐτὸς δὲ, συν-
 ετὸς καὶ περιστοιχισμένος, καὶ προθύμως ἅμα ἅπαντα
 ὑποδύμενος κίνδυνον, οὐδεμίαν ἐτι εἶχε ψεύσει ἀ-
 πεκδοχὴν καὶ τὴν πάνδημον ἐκέκτητο εὐνοίαν, ὅτε
 αἶρνης ἀνελήρθη ἀπὸ τῶν κοινῶν ἐκείνων ἐλπίδων.
 Εὐτυχής! διότι ὡς ἐκ τοῦ προώρου ἐκείνου θανά-
 του τὸ ὄνομα αὐτοῦ δὲν ἐξωλίσθησεν ἀπὸ τῆς ὑψηλῆς
 περιωπῆς, εἰς ἣν τὸ ἀνεβίβισταν αἱ προσδοκίαι τῶν
 συγχρόνων του, ἡ δὲ δόξα αὐτοῦ, καὶ αὐτὴ ἴτως ἡ
 ἀρετὴ, διέφυγον τοὺς σκοπέλους εἰς οὓς αἱ ἐπαναστά-
 σεις ὠθοῦσι καὶ συντρίβουσι τὰς εὐγενεστέρους αὐτῶν
 κεφαλὰς!

Ὁ θάνατός του ὑπῆρξε τὸ σύνθημα οὕτως εἰπεῖ-
 νέων τοῦ Παρλαμέντου συμφορῶν, αἵτινες τοιοῦτον
 ἦδη ἀπέβησαν ἄλλεπάλληλοι, ὥστε ἀμβολία δὲν
 ὑπάρχει, ὅτι, ἂν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην προέβητο
 τῶν βασιλικῶν νοῦς τις εὐττοχος καὶ ἰσχυρὸς, ὁ
 Κάρολος μετ' ὀλίγον ἤθελεν ἐπανέλθει ἐν θρίαμβῳ εἰς
 τὴν Οὐίτεάλλην. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς παρέλιπε τὴν εὐμενῆ
 ἐκείνην εὐκαιρίαν, τὴν οὐδέποτε ἐπανελθοῦσαν τοῦ
 λοιποῦ. Κατὰ Αὐγούστου τοῦ 1643 ἐστρατοπέδευ-
 σε περὶ τὴν πόλιν Γλοκεστρίαν, τῆς ὁποίας οἱ κά-
 τικοι καὶ ἡ φρουρὰ ἐπέμενον ἀκυνόμενοι μετὰ καρ-
 τερίας, οἷαν οἱ ὅπαδοί τοῦ Παρλαμέντου ἀπ' ἀρχῆς
 τοῦ πολέμου δὲν εἶχον ἐτι δεῖξει. Τοῦτο διήγειρε τὴν
 ἀμίλλαν τῶν κατοίκων τοῦ Λονδίνου, καὶ ἡ ἐθνικὴ
 φρουρὰ τῆς πρωτευούσης ἀνῆγγειλεν, ὅτι εἶναι πρό-
 θυμος νὰ στρατεύτῃ ὁποῦδήποτε ἡ ὑπηρεσία αὐτῆς ἢ

θελε θεωρηθῇ χρήσιμος. Ὅθεν μεγάλη συνεκροτήθη
 στρατιὰ καὶ προήλασε πρὸς δυσμὰς· ἡ πολιτορκία
 τῆς Γλοκεστρίας διελύθη· καὶ οἱ δύο στρατοὶ, ἀπαν-
 τηθέντες τῇ 20 Σεπτεμβρίου 1643, περὶ Νεοβύριον
 (Newbury) συνῆψαν μάχην, ἥτις δὲν ἀπέβη μὲν κρί-
 σιμος, ἐπήγαγεν ὁμοῦ τὴν ὑποχώρησιν τῶν βασιλι-
 κῶν. Παρεκτὸς δὲ τούτου, ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ἐπεσον
 περιφανέστατοί τινες τῶν γενναίων ἐκείνων εὐπατρι-
 δῶν, οἵτινες ἀπετέλουν τὸ ἄνθος τοῦ βασιλικοῦ στρα-
 τοῦ· καὶ μετὰ τῶν ἄλλων, ὁ Λόρδος Φαλκλάν-
 διος, τὸ ἀγλαῖσμα τῆς βασιλικῆς μερίδος, ἀνὴρ αἰεί-
 ποτε μὲν ἀγαπῶν τὸ ἔθνος, εἰ καὶ προγεγραμμένος
 ἐν Λονδίῳ, αἰετοῦ δὲ ὑπὸ τοῦ ἔθνους ἀγαπώμενος,
 εἰ καὶ ὑπουργὸς ἐν Ὁξονίῳ. Καθῆκον μὲν δὲν εἶχε
 νὰ παρευρίσκηται εἰς τὰ πεδία τῆς μάχης· καὶ πολ-
 λάκις ἤδη οἱ φίλοι του τὸν ἠλεγξαν διὰ τὴν ἀνωφελῆ
 αὐτοῦ τόλμην. Ἀλλ' αὐτὸς, «διότι εἶμαι ὑπουργός,»
 ἀπῆντα γελῶν, «ἐκ τούτου δὲν ἔπεται ὅτι ἀπέβαλον
 τὰ προνόμια τῆς ἡλικίας μου (διότι μόλις ἦτο 33
 ἐτῶν)· καθὼς γραμματεὺς δὲ τῆς ἐπικρατείας ἐπὶ τοῦ
 πολέμου, πρέπει νὰ γνωρίζω ἐκ τοῦ σύνεγγυς τοὺς
 μεγαλητέρους αὐτοῦ κινδύνους.» Καὶ τῶντι ἀπὸ τι-
 νων μηνῶν ἐπεζήτηε τοὺς κινδύνους τούτους περιπα-
 θῶς· ἡ θεὰ τῶν εὐετυχημάτων τοῦ λαοῦ, αἱ ἐπικεί-
 μεναι ἐτι δεινότεραι συμφοραί, ἡ ἀγωνία τῶν εὐχῶν
 του, ἡ ἀπώλεια τῶν ἐλπίδων, ἡ διηνεκὴς τῆς ψυχῆς
 αὐτοῦ καχεξία ἐν τῷ μέσῳ τῆς πολιτικῆς ἐκείνης με-
 ρίδος τῆς ὁποίας ἐξίσου ἐφοβεῖτο καὶ τὴν ἐπιτυχίαν καὶ
 τὴν ἀποτυχίαν, τὰ πάντα εἶχον καταφέρει αὐτόν εἰς
 πικροτάτην κατήφειαν· τὸ ἦθος αὐτοῦ ἐτραχύνθη· ἡ
 φαντασία του, φύσει λαμπρὰ καὶ ζωηρὰ, ἀπέβη ἀτε-
 νῆς καὶ ζοφώδης· ἄλλοτε περιποιούμενος ἑαυτὸν κομ-
 ψότατα, οὐδεμίαν ἤδη εἰλάμβανε περὶ τῶν ἐνδυμάτων
 καὶ τῆς ἄλλης σωματικῆς θεραπείας φροντίδα· οὐδε-
 μία ὁμιλία, οὐδὲν ἔργον ἰσχυρὸν πλέον νὰ τὸν τέρψω-
 σι· πολλάκις δὲ καθήμενος, ἐν μέσῳ τῶν φίλων, ἐση-
 ριγγένειν ἔχων τὴν κεφαλὴν εἰς τὰς χεῖρας, δὲν ἐξήρ-
 χετο ἀπὸ μακρὰν σιωπῆν εἰμὴ διὰ νὰ ἀνακραίξῃ ἀλ-
 γεινῶς αἰρήνη! εἰρήνη! «καὶ ἡ ἐλπίς διαπραγμα-
 τεύσεώς τινος κατώρθου μόνη νὰ τὸν ζωογονήτῃ. Τὴν
 πρωτὰν τῆς μάχης, οἱ περὶ αὐτὸν ἠπόρησαν ἰδόντες τὸν
 ἄνδρα εὐθυμότερον· ἠθέλησε δὲ νὰ συγυρισθῇ κομψό-
 τερον ἀφ' ὅτι πρὸ καιροῦ συνειθίζεν· εἰς σκοτωθῶ
 σήμερον, εἶπε, δὲν θέλω νὰ εὑρεθῇ τὸ σῶμά μου μὲ
 ῥυπαρὰ ἀσπρόβροχα. «Οἱ φίλοι του τὸν ἐξώρκιζαν νὰ
 μείνῃ ἡ θλίψις ἐπανῆλθεν εἰς τὸ πρόσωπόν του.
 «Ὅχι, εἶπε, πρὸ καιροῦ τὰ γινόμενα συντρίβουσι τὴν
 καρδίαν μου· ἐλπίζω τελευταῖον ν' ἀπαλλαγῶ ἀπὸ
 αὐτῶν πρὶν νεκρωθῇ» καὶ ἔδραμε νὰ καταταχθῇ ὡς
 ἐθελοντὴς εἰς τὸ σύνταγμα τοῦ Λόρδου Βύρωνος. Ἀμα
 δ ἀρξάμενης τῆς μάχης, ἐκτυπήθη ὑπὸ σφαίρας εἰς
 τὸ ὑπογάστριον, καὶ πεσὼν ἀπὸ τοῦ ἵππου, ἀπέθανε,
 μηδενὸς παρτηρήσαντος τὴν πτωτὴν του καὶ θῆμα
 γενόμενος καιρῶν καὶ περιστάσεων τῶν ὁποίων ἡ τρα-
 χύτης δὲν συνεβιβάζετο μὲ τὴν εὐδίαν καὶ τρυφεράν
 αὐτοῦ ἀρετὴν. Τὸ πτωμά του δὲν ἀνευρέθη εἰμὴ τὴν ἐπι-
 ούσαν· οἱ φίλοι του, ὁ Ἰδὴς μάλιστα, ἀπαρμύθητον
 διέσωσαν τὴν μνήμην αὐτοῦ· οἱ δὲ ἀδελικοί, καὶ αὐτὸς

ὁ Κάρολος, ἔμαθον ἄνευ πολλῆς θλίψεως τὸν θάνατον ἀνδρός, τοῦ ὁμοίου τὰ φρονήματα ἦσαν ὀχληρὰ δι' αὐτούς.

Ἀπαντὰ τὰ ἀτυχήματα ταῦτα, τοὺς μὲν βασιλικούς εἰς πολλήν, ἀπανταχοῦ τοῦ κράτους, ἐνέβαλον ἀθυμίαν, εἰς δὲ τοὺς βουλευτικούς ἐναφύτησαν νέον θάρρος, καὶ οἱ ἀποστάται λέρδοι, οἱ πρό ἱμικροῦ ἐτι ἀπὸ Οὐεστμινστερου εἰς Ὁξόνιον αὐτομολήσαντες, ἔδραμον αὖτις ἀπὸ Ὁξονίου εἰς Οὐεστμίνστερον.

Καὶ ἐντούτοις, ἤρξατο ἡδὴ νὰ ἀναφρίνεται, ἐν τῷ τεταραγμένῳ ἐκείνῳ κράτει, νέα τις καὶ φοβερὰ συμπτωμάτων τάξις. Ἐξ ἀρχῆς ὑπῆρχον ἐν τῇ βουλευτικῇ μερίδι ἄνδρες τινές, ἔχοντες κατὰ νοῦν σκοποὺς ἀπὸ τῶν ὁποίων ἡ πλειονοψηφία τῆς μερίδος ἐκείνης ἤθελε μὲ φρίκην ἀποστρέφει τὸ πρόσωπον αὐτῆς. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἦσαν, ὡς πρὸς τὰ θρησκευτικὰ αὐτῶν φρονήματα, Ἀνεξάρτητοι, ἐδόξζον, δηλαδὴ, ὅτι πᾶσα χριστιανικὴ κοινότης ἔχει, διὰ τῆς εὐλογίας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν ἐκυτῇ τῇ ὑπερτάτῃ ὡς πρὸς τὰ πνευματικὰ πράγματα ἐξουσίαν· ὅτι αἱ ἐκκλησίαι εἰς τὰς ἐκ πρεσβυτέρων συγκειμένους ἐκκλησιαστικὰς συνόδους εἶναι ἐπίσης παράνομοι, κατὰ τὰς γραφάς, ὅσον καὶ αἱ ἐκκλησίαι εἰς τὸ δικαστήριον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἢ τοῦ ἁγίου Ἀρχιερέως· καὶ ὅτι Παπισμός, Ἐπισκοπισμός καὶ Πρεσβυτεριανισμός εἶναι οὐδὲν ἄλλο ἢ τρεῖς τύποι μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πλάνης. Ὡς πρὸς δὲ τὴν πολιτικὴν οἱ τοιοῦτοι ἦσαν, ἵνα μεταχειρισθῶμεν τὴν γλῶσσαν τοῦ καιροῦ των, ἄνθρωποι τῆς ρίζης καὶ τοῦ κλάδου, ἢ, κατὰ τὴν συγγενῇ ἐκείνης ἐκφράσιν τῶν σημερινῶν πολιτικῶν, ριζοσπάστες· μὴ εὐχαριστούμενοι, δηλαδὴ, νὰ περιορίσωσι τὴν δύναμιν τοῦ μονάρχου, οὗτοι ἐπιθύμουν νὰ ἰδρῦνται δημοκρατίαν ἐπὶ τῶν ἐρείπων τοῦ ἀρχαίου Ἀγγλικοῦ πολιτεύματος. Κατ' ἀρχάς οἱ ἄνθρωποι οὗτοι οὐδὲ πολυάριθμοι, οὐδὲ ἰσχυροὶ ἦσαν, ἀλλὰ πρὶν ἢ συμπληρωθῇ τὸ δεύτερον τοῦ πολέμου ἔτος ἀπετέλεσαν ἂν ὅχι τὴν μεγίστην, βεβάζως ὁμῶς τὴν κραταιοτάτην ἐν Ἀγγλίᾳ φατρίαν. Ἐν τῷ μεταξύ τούτῳ τινέ, τῶν ἀρχαίων ἡγεμόνων τῆς βουλευτικῆς μερίδος, εἶχον ἐκλίπει διὰ τοῦ θανάτου, ἄλλοι εἶχον ἀποβάλλει τὴν κοινὴν ἐμπιστοσύνην. Εἶδομεν ἤδη τὸν θάνατον τοῦ Ἀμπθηνίου. Περὶ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ ἔτους (8 Δεκεμβρίου 1643) εἶχε τελευτήσῃ, μετὰ ὀλιγοήμερον ἀσθένειαν, καὶ μετὰ βασιλικῶν τιμῶν εἶχε κηδευθῇ εἰς τοὺς βασιλείους τῆς Ἀγγλίας τάφους, καὶ ὁ Πύμ, ἄνθρωπος ὄνομα μὲν κτητάμενος ὀλιγώτερον λαμπρὸν τοῦ Ἀμπθηνίου, διὰ δὲ τὴν περὶ τὰ πολιτικὰ πράγματα ἐπιτηδειότητα, καρτερίαν καὶ θαυμαστὴν ἀρελοκέρδειαν, ἵσας τῇ μερίδι αὐτοῦ προσενεγκῶν ὑπηρεσίας. Ὁ Κόμης Βεδφόρδιος ἐφάνη ἀπιστος πρὸς τοὺς συνεταίρους· ὁ Νορθουμβερλάνδιος ἦτο ψυχρὸς πρὸς αὐτούς. Ὁ Ἐπιστάτης καὶ οἱ ὑποστράτηγαι αὐτοῦ μικρὰν ἀνέδειξαν ρώμην καὶ δεξιότητα περὶ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου. Ἐκτός δὲ τούτου, αὐτῇ ἡ θέσις τῆς βουλευτικῆς μερίδος ἦτο ἐπισημνῆς, διότι ἤθελε μὲν τὴν βασιλείαν, ἀλλὰ τοσοῦτον περιορισμένην, ὥστε ἡ βασιλεία ἦτο

ἀδύνατον νὰ δεχθῇ τὸν περιορισμὸν τοῦτον. Ἐντεῦθεν δὲ οὔτε αἱ ἀλλεπάλληλοι ἀμοιβαῖαι, μεταξύ βασιλείας καὶ βουλευτικῆς μερίδος, περὶ εἰρήνης προτάσεις καὶ διαπραγματεύσεις ἠδύνατο νὰ εὐδοκημήσωσιν, οὔτε ἡ νίκη αὐτῇ τῆς βουλευτικῆς μερίδος ἠδύνατο νὰ ἐπαγάγῃ ὀριστικὴν τῶν ὀλιγοθέρων αὐτῆς ἀρχῶν παγίωσιν. Καὶ καθὼς ἡ συνταγματικὴ βασιλικὴ μερίς εἰς πλημμελῆ περιέπετε κύκλον, διότι ἡγωνίζετο ὑπὲρ βασιλείας ὅστις δὲν ἀπεδέχετο τὰς ἀρχάς, τῆς, οὕτω καὶ ἡ βουλευτικὴ μερίς, εἰς πλημμελῆ ἐπίσης περιεδινεῖτο κύκλον, ἀγωνιζομένη νὰ ἰδρῦται βασιλείαν ἄνευ τῶν ἀπαραιτήτων πρὸς ὑποστήριξιν αὐτῆς δικαιωμάτων. Ἐν τῷ μέτῳ δὲ τοιαύτης καταστάσεως πραγμάτων ἤρχισε νὰ ὑψώνῃ, ἐν τε τῷ τρατοπέδῳ, ἐν τε τῷ παρλαμέντῳ, τὴν κεφαλὴν αὐτῆς ἡ ὀρεῖα, ἡ τολμηρὰ, ἡ ἀδιάλλακτος τῶν Ἀνεξαρτήτων μερίς.

Ψυχὴ τῆς μερίδος ταύτης ἦτο ὁ Ἰλιθιέρος Κρόμβελ, ὅστις, ἀνατραφεὶς πρὸς εἰρηνικὰς ἐργασίας, εἶχεν ἤδη ὑπερβῇ τὸ 40 ἔτος τῆς ἡλικίας ὅτε ἀνέλαβε νὰ ὑπηρετήσῃ ἐν τῷ βουλευτικῷ στρατῷ. Ἀμα δὲ γενόμενος στρατιώτης, παρετήρησεν αὐτῇ τῆς δξυδερεκίας ἐκείνης τὴν ὁποίαν κέκτηται ἡ μεγαλοφυΐα ὅτι ὁ Ἐπιστάτης καὶ οἱ ὅμοιοι τῷ Ἐπιστάτῳ ἄνθρωποι, διὰ μόνης αὐτῶν τῆς πείρας, ὅσω μεγάλη καὶ αὐτῇ ἦτο, δὲν ἠδύναντο ποτὲ νὰ παρατηρήσωσιν. Ἐνόησεν εἰς τί συνίσταται ἡ δύναμις τῶν βασιλικῶν καὶ τίνι τρόπῳ ἡ δύναμις αὕτη ἠδύνατο νὰ κατατροπωθῇ. Ἐνόησεν ὅτι ἦτο ἀναγκαῖον νὰ ὀργανισθῇ ἐκ νέου ὁ βουλευτικὸς στρατός. Ἐνόησε τελευταῖον, ὅτι ὑπῆρχε πρὸς τοῦτο ὕλη ἄφθονος καὶ χρηστῆ, ἦττον μὲν λαμπρὰ βεβάζως, ἀλλ' ἀσφαλεστέρα τῆς ὕλης ἐξ ἧς συνεκροτήθησαν τὰ γενναῖα βασιλικά συντάγματα. Πρὸς τοῦτο ἦτο ἀνάγκη νὰ στρατολογήθωσιν ἄνδρες, ἀναδεχόμενοι νὰ ὑπερετήσωσιν ὅχι ἐπὶ μισθῷ, ἀλλὰ διὰγοντες μὲν βίον εὐπρεπῆ, ἔχοντες δὲ χαρκατῆρα σπουδαῖον, καὶ ζηλωταὶ ὄντες τῆς τε θρησκείας καὶ τῆς κοινῆς ἐλευθερίας. Ἀπὸ τοιούτων δὲ ἀνδρῶν συγκροτήσας τὸ ἴδιον αὐτοῦ σύνταγμα καὶ καθυποβαλὼν αὐτὸ εἰς πειθαρχίαν αὐστηράν, οὐδέποτε μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐν Ἀγγλίᾳ ἐπικρατήσαντα, κατέπεισεν αὐτούς, ὅτι ὁ ἐνεστὼς ἄγων διεξάγεται ὑπὲρ τῆς ἐντελοῦς τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων ἰσότητος, ὑπὲρ τῆς ὁλοσχεροῦς ἐλευθερίας τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως, ὑπὲρ τῆς ἀκραϊστοῦς ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἐφαρμογῆς τῶν λόγων τοῦ Κυρίου, καὶ, διὰ τῶν ἐπαγωγῶν καὶ θελητηρίων τούτων διδτχῶν, κατέστησε τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἀκαταγώνιστον.

Τὰ γεγονότα τοῦ 1644 ἔτους ἀπέδειξαν ἀριδύλων τὴν ὑπεροχὴν τῆς ἰκανότητός του. Ἐν τῇ μετῃ βρινῇ Ἀγγλίᾳ, ὅπου ἐστρατήγει ὁ Ἐπιστάτης, τὰ στρατεύματα τοῦ παρλαμέντου ἐπαθον σειρὰν ἀδιάλειπτον ἐπονειδίστων ἀτυχημάτων. Ἐν δὲ τῇ βορείῳ Ἀγγλίᾳ, ὅπου ἐστρατήγει μετὰ καὶ ἄλλων ὁ Κρόμβελ, οἱ βουλευτικοὶ ἐνίκησαν, ἰδίως διὰ τῆς ἐπιτηδειότητος αὐτοῦ, τῇ 2 Ἰουλίου περὶ Μαρστόμμουρον (Marston-Moor) νίκην μεγάλην, τῇ κρισιμωτέραν ἐξ ὧν μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης συνεκροτήθησαν,

καθ' ἣν ἔπεσον μὲν 3000 βασιλικοί, ἡχμαλωτίσθησαν δὲ 600 καὶ ἐκυριεύθησαν ὅπερ πὰς 200 σημαίας, ἐν αἷς καὶ ἡ σημαία τοῦ Πρίγκηπος 'Ροβέρτου. Τὸ δὲ κατόρθωμα τοῦτο ἐπέφερεν εἰς τὴν πολιτικὴν μερίδα, τὴν μέχρι τότε ἐν Οὐεστμινστέρω κυριαρχοῦσαν, πληγὴν οὐδὲν ἥττον καιρίαν ἢ εἰς τοὺς βασιλικούς αὐτοὺς. Διότι ἦτο πασίγνωστον, ὅτι τὸ μέρος τοῦ βουλευτικοῦ στρατοῦ τὸ ὁποῖον ἰδίως ἀντεπροσώπευε τοὺς πρεσβυτεριανούς, εἶχεν αἰσχυρῶς ἀποβάλλει τὴν μάχην, ὅτε ἡ δραστηριότης τοῦ Κρόμβελ καὶ ἡ πεισματώδης ἀνδρεία τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀγομένων πολεμιστῶν, αἵτινες ἀνῆκον εἰς τὴν τῶν ἀνεξαρτήτων μερίδα, ἠνωρθωσεν τὰ πράγματα καὶ ὁλοσχερῶς μετέβαλε τὴν ἐκδοσιν τοῦ ἀγῶνος.

Ἐντεῦθεν οἱ μὲν πρεσβυτεριανοὶ ἐταπεινώθησαν, οἱ δὲ ἀνεξάρτητοι ἀπέστησαν θραύτεροι παρὰ ποτέ καὶ διὰ τὴν σφετερισθῶσιν ὅλως διόλου τὰ πράγματα, μάλιστα δὲ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ στρατοῦ, κατώρθωσαν ὥστε ἡ μὲν βουλὴ τῇ 21 Δεκεμβρίου 1644, οἱ δὲ Λόρδοι τῇ 15 Φεβρουαρίου 1645, νὰ ἐκδώσιν ψήφισμα, γνωστὸν μὲν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ψηφίσματος τῆς αὐταπαρνήσεως, διατάξαν δὲ ὅτι τοῦ λοιποῦ οὐδὲν τοῦ παρλαμέντου μέλος ἠδύνατο νὰ λάβῃ οὐδὲ στρατιωτικὴν τινα ἀρχηγίαν, οὐδὲ ὑπηρεσίαν πολιτικὴν. Ὁ σκοπὸς τοῦ ψηφίσματος ἦτο πρόδηλος· δυνάμει αὐτοῦ καὶ οἱ Λόρδοι, αἵτινες ἐκ γενετῆς ἦσαν μέλη τῆς ἀνω βουλῆς, καὶ οἱ πρεσβυτεριανοί, οἱ ἐν τῇ κατω βουλῇ τότε πλειονοψηφοῦντες, ἀπεκλείσθησαν παντὸς ἐνεργητικοῦ ἀξιώματος. Ὁ στρατὸς ἔλαβεν ἤδη νέον ὅλως διόλου ὀργανισμόν· ὁ ἑστῆσιος καὶ οἱ πλείστοι τῶν ὑπ' αὐτὸν διατελούντων στρατηγῶν καὶ ἄλλων ἀνωτέρων ἀξιωματικῶν ἀπελύθησαν τῆς ὑπηρεσίας, ἡ δὲ ἡγεμονία τοῦ πολέμου περιῆλθεν εἰς ἄλλας κατὰ πάσιν χεῖρας. Καὶ λόγῳ μὲν στρατάρχης προειρηρίσθη ὁ Θωμᾶς Φαιρφάξιος, στρατιώτης γενναῖος, ἀλλὰ πνεῦμα μέτριο καὶ χαρακτὴρ ἀμφίβολος· ἔργῳ δὲ στρατηγὸς ὑπῆρξεν ἀπὸ τοῦδε ὁ Κρόμβελ. ὅστις, ἀπεκλείστο μὲν ἐπίσης καθὼ βουλευτῆς, ἀλλὰ τοσοῦτον ἀπαράιτητον ἑαυτὸν ἀνέδειξε πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ πολέμου καὶ ἐπὶ τοσοῦτον ἐδελέασεν τὴν εὐνοίαν τοῦ Φαρφάξιου, ὥστε ἡ βουλὴ ἀνγκασθεῖσα ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν, κατ' ἐξαιρέσιν, νὰ διατηρήτῃ τὴν ἐν τῷ στρατῷ ὑπηρεσίαν του· καὶ διὰ τὴν μὴ φαῖναι ὅτι ἡ ἐξαιρέσις ὑπὲρ ἐνὸς καὶ μόνου γίνεται, ἐπετρέψαν τὸ αὐτὸ καὶ εἰς ὀλίγους τινας ἄλλους βουλευτάς.

Ἀμα ὁ Κρόμβελ διωργάνειεν ὁλόκληρον τὸν στρατὸν κατὰ τὰς αὐτὰς ἀρχάς, καθ' ἃς εἶχεν ὀργανίσει τὸ ἴδιον αὐτοῦ σύνταγμα, ὁ πόλεμος ἐκρίθη. Οἱ βασιλικοὶ εἶχον ἤδη νὰ πολεμήσωσι ρυτικὴν μὲν ἀνδρίαν ἴσπιν τῆς ἐδικῆς τῶν ἐνθουσιασμὸν δὲ ἰσχυρότερον, καὶ πειθαρχίαν, τῆς ὁποίας παντὰ πασιν ἐςτροῦντο. Μετ' ὀλίγον παροιμωδῶς κατέστη λόγος, ὅτι οἱ τοῦ Φαιρφάξιου καὶ τοῦ Κρόμβελ στρατιῶται ἦσαν ἄλλοι ἄνθρωποι, παρὰ τοὺς στρατιώτας τοῦ ἑστῆσιου.

Τῇ 14 Ἰουνίου 1645, συνεκροτήθη ἐπὶ τοῦ ὁροπέδου Νεσίδου (Naseby), πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν τοῦ

Νορθαμπτῶνος, ἡ πρώτη μεγάλη μεταξὺ τῶν βασιλικῶν καὶ τοῦ ἐκ νέου ὀργανισθέντος βουλευτικοῦ στρατοῦ μάχη. Ἀμα τῇ ἑω, ὁ βασιλικὸς στρατὸς παρτάχθη ἐπὶ μικροῦ τινος ὑψώματος· εἰς θέσιν προσφυᾶ. Πρόσκοποι σταλέντες ἵνα παρατηρήσωσι τὰ κινήματα τῶν βουλευτικῶν, ἐπανῆλθον μετὰ δύο ὥρας λέγοντες, ὅτι οὐδαμοῦ τοὺς εἶδον. Τότε ὁ ὁξὺς 'Ροβέρτος ἐπορεύθη αὐτοπροσώπως μετὰ τινων ἰλῶν, καὶ συνεφωνήθη, ὅτι ὁ στρατὸς θέλει διαμεῖναι ἀκίνητος μέχρι τῆς ἐπινόδου του. Μόλις ὁμοῦς προχωρήσαντος τοῦ στρατηγοῦ ἐπὶ μικρὸν, ἐπεράνη ἡ ἐμπροσθοφυλακὴ τῶν ἐχθρῶν προελάνουσα ἐπὶ τοὺς βασιλικούς, ἐκεῖνος δὲ, ἐν τῇ παραφρᾷ αὐτοῦ, ὑπολαβὼν τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν ταύτην ὀπισθοποροῦσαν, ἐξακολουθεῖ νὰ προχωρῇ καὶ διακηρύξει τῷ βασιλεῖ νὰ ἐπιδράμῃ ἐν σπουδῇ, μήποτε καὶ ὁ ἐχθρὸς διαφύγῃ. Περί τὴν δεκάτην ὥραν, φθάνουσιν οἱ βασιλικοὶ, τεταραγμένοι ὀπισθοῦν ἀπὸ τῆς κατεσπουδασμένης αὐτῶν πορείας, καὶ ἐν τῷ ἅμα 'Ροβέρτος, ἄγων τὸ ἱππικόν τῆς δεξιᾶς πτέρυγος, ὁρμᾷ κατὰ τῆς ἀριστερᾶς τῶν Βουλευτικῶν, τεταγμένης ὑπὸ Ἰρέτωνα, τὸν μετ' ὀλίγον γαμβρὸν γενόμενον τοῦ Κρόμβελ. Τὴν αὐτὴν σχεδὸν στιγμὴν, ὁ Κρόμβελ, τοῦ ὁποίου αἱ ἔλαι κατεῖχον τὴν δεξιὰν πτέρυγα, ἐπιτίθεται κατὰ τῆς ἀριστερᾶς τῶν βασιλικῶν, τῆς ὁποίας ἐστρατήγει ὁ Λαγγδάλιος (sir Marmaduke Langdale). Κατ' ὀλίγον δὲ καὶ τὰ ἐν μέσῳ τεταγμένα δύο πεζικά, τὸ μὲν ὑπὸ τὸν Φαιρφάξιον καὶ τὸν ἀτρόμητον Σκίππωναν, τὸ δὲ ὑπὸ τὸν βασιλέα αὐτὸν, ἦλθον ἐπίσης εἰς χεῖρας. Οὐδεμία ἐτι μάχη τοσοῦτον ῥαγδαίως συνεκροτήθη, οὐδὲ διαριλονεικῆθη τοσοῦτον πεισματωδῶς. Οἱ δύο στρατοὶ ἦσαν σχεδὸν ἰσοδύναμοι· καὶ οἱ μὲν βασιλικοὶ, μεθύοντες ὑπὸ τοῦ θάρρους, ὡς τύνημα εἶχον ἡ Βασίλισ Μαρία Ἑρρεκία, οἱ δὲ βουλευτικοὶ ἀκλόνητοι εἰς τὴν πίστιν αὐτῶν, προσέβαινον ἄδοντες μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός. Ὁ 'Ροβέρτος ἠτύχησε, κατὰ τὴν συνήθειάν του, περὶ τὴν πρώτην ἐφοδὸν καὶ μετὰ συμπλοκὴν προδρᾶν, αἱ ἔλαι τοῦ Ἰρέτωνα ἐθραύσθησαν, αὐτὸς δὲ ὁ Ἰρέτων, πληγωθεὶς εἰς τὸν ὦμον καὶ διατρυπηθεὶς τὸν μηρὸν ὑπὸ λόγχης, περιέπεσεν ἐπὶ τινος στιγμῆς εἰς χεῖρας τῶν βασιλικῶν. Ἀλλ' ἐνῶ ὁ 'Ροβέρτος, ἐπαναλαμβάνων τὸ λάθος δι' ὃ πολλὰς ἤδη τῶν προηγουμένων μαχῶν ἀπέβαλε, κατεδίωκε τὸν ἐχθρὸν μέχρι τοῦ στρατοπέδου, καὶ ἐπὶ τῇ ἐλπίδι λαφυραγωγίας, ἐχρονότριβεν περὶ τῆς ἐκπόρευσιν αὐτοῦ, γενναίως ὑπὸ τῶν πυροβολιστῶν φρουρουμένου, ὁ Κρόμβελ, ἐγκρατῆς ἐαυτοῦ καὶ τῶν περὶ αὐτὸν, εἶχε διατάξει τὰς ἔλας τοῦ Λαγγδάλιου, καὶ, ἀναθείς εἰς δύο ἀξιωματικούς τὴν φροντίδα τοῦ νὰ ἐμποδίσωσι τὴν ἐκ νέου αὐτῶν συσσωμάτωσιν, ἐσπευδε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης, ὅπου διακολέμενον τὰ δύο πεζικά. Ἐνταῦθα ὁ ἄγων ὑπῆρξε δεινότερος καὶ φονικώτερος ἢ περὶ τὰ κέρα. Οἱ βουλευτικοὶ, ἐξορμήσαντες ἐπ' αὐτοὺς αὐτοῦ τοῦ βασιλέως, περιῆλθον κατ' ἀρχὰς εἰς πολλὴν ἀταξίαν· ὁ Σκίππωναν ἐπληρώθη δαρείως· προατρεπόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ Φαιρφάξιου νὰ νὰ ἐκχωρήτῃ τῆς μάχης, «ὄχι, εἶπεν, εἰδὼς εἰς μένει στρατιώτης, ἐνταῦθα θέλω διαμεῖναι» καὶ διέ-

ταξε τὴν ἐπιφυλακὴν νὰ προχωρήσῃ. Μετ' ὀλίγον, πληγὴ διὰ σπάθης ἐπανεχθεῖσα κατέβαλε τὴν περικεφαλαίαν τοῦ Φαιρφάξιου, ὃ δὲ συνταγματάρχης τῆς σωματοφυλακῆς του, Κάρολος Δουλεύς, θεωρῶν τὸν στρατηγὸν διατρέχοντα ἀσκεπῆ τὸ πεδίον τῆς μάχης, ἔσπευσε νὰ τὸν προσφέρῃ τὸ ἴδιον κράνος· «δὲν πειράζει, Κάρολε, δὲν πειράζει, τὸν εἶπεν ὁ Φαιρφάξιος» καί, ἐπιδεικνύων εἰς αὐτὸν τὸ σῶμα πεζικὸν τοῦ βασιλικοῦ στρατοῦ, τὸ ὁποῖον εὐδαιμία ἐροῶς ἵσχυσε μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νάδικαίση· «οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ εἶναι λοιπὸν ἀκατάβλητοι, ἤρώτησεν ἐπετίθης κατ' αὐτῶν; — Δίς στρατηγέ μου, ἀλλὰ ματαίως. — Ἐλα λοιπὸν προσέθηκε, νὰ τοὺς κτυπήσῃς κατὰ κεφαλῆς, ἐγὼ δ' ἐπέρχομαι ἐπ' αὐτοὺς κατὰ νῶτον καὶ ἐνταμονώμεθα εἰς τὸ μέσον.» Καὶ ἐνταμώθησαν τῶντι εἰς τὸ μέσον, διασχίσαντες τὰς διαρράχαις ἐκείνας τάξεις. Ὁ Φαιρφάξιος, φονεύσας ἑξὶς χειρὶ τὸν σημαιοφόρον, παρέδωκε τὸ τρόπαιον εἰς ἓνα τῶν ἀκολούθων· καὶ ἐπειδὴ οὗτος ἐκαυχᾶτο ὅτι αὐτὸς ἔπραξε τὸ κατόρθωμα, ὁ Δουλεύς ἠγανάκτησε διὰ τὸ ψεῦδος· αἶψας τον νὰ λέγῃ, τὸν εἶπε, παρερχόμενος ὁ Φαιρφάξιος· τοσαύτας ἔλαβον τιμὰς ὥστε εἴμφορῶ καὶ νὰ χαρίσω μερικὰς εἰς ἄλλους.» Οἱ δὲ βασιλικοὶ εἶχον ἤδη ἀρχίσει νὰ ὑποχωρῶσι πανταχόθεν, ὅτε παρέστη ὁ Κρόμβελ μετὰ τῶν νικηφόρων αὐτοῦ ἰλῶν. Ἀμα ἰδὼν αὐτὸν ὁ Κάρολος, θορυβῆται ἔτι μᾶλλον καὶ παραλαβὼν τὸ σύνταγμα τῶν δορυφόρων, τὸ μόνον ἄθικτον εἰτέτι μέναν ἐξ ὅλου τοῦ στρατοῦ, ἐτοιμάζετο νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τοῦ νέου ἐκείνου ἀντιπάλου· ἐνῶ δ' ἰδόθη ἡ διαταγὴ, καὶ τὸ σύνταγμα ἐκίνησαν, ὁ παριππεύων παρὰ τῷ βασιλεῖ κόμης Καρνευάρθιος, Σκώτος τὸ γένος, ἀρπάσας τὰς ἡνίας τοῦ βασιλικοῦ ἵππου καὶ ἀνακράξας· «θέλετε λοιπὸν νὰ σκοτωθῆτε;» τὸν παρέτρεψε διαίως δεξιᾷ. Οἱ πλησιέστεροι εἰς τὸν βασιλέα ἱππεῖς, ἐμιμήθησαν τὸ κίνημά του, καὶ τοὶ μὴ νοοῦντες διὰ τί γίνεται· οἱ ἄλλοι τοὺς παρηκολούθησαν καὶ ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ ὁλόκληρον τὸ στράτευμα ἐστρεψε τα νῶτα εἰς τὸν ἐχθρόν. Μετ' ὀλίγον ἡ ἀπορία κατέστη τρόμος, καὶ ἅπαντες δισσεδάσθησαν εἰς τὸ πεδίον, οἱ μὲν φεύγοντες, οἱ δὲ ἀγωνιζόμενοι ν' ἀναχαιτίσωσι τοὺς φυγάδας. Ὁ Κάρολος, περιστοιχισμένος ὑπὸ τινων ἀξιωματικῶν, ἐφώταξεν εἰς μάτην· «Σταθῆτε, σταθῆτε!» Ἡ φυγὴ δὲν ἀνεστάλη, εἰμὴ δτε ἀνέκαμψε τελευταῖον εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης ὁ στρατηγὸς Ροβέρτος. Τότε συνεσωματώθη πάλιν περὶ τὸν βασιλέα μέρος ἀξιόλογον τοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ συγχέμενον ἀπὸ ἱππέων διερρήγμένων, τεταραγμένων, καταβεβλημένων. Ὁ Κάρολος, (διότι ἐν πολέμῳ ὡς οὐδεὶς ἄλλος ἦτο γενναῖος ὁ ἀτυχὴς ἐκεῖνος βασιλεὺς,) ὁ Κάρολος ξιφθήρης, καὶ μὲ ὀφθαλμοὺς σπινθηροβόλους, καὶ φέρων τὴν ἀπελπισίαν διακεχυμένην εἰς ὅλον του τὸ πρόσωπον, δίς ἠξώρμησε πρὸς τὰ ἐμπρὸς, κραυγάζων στεντορείως, «ἀκόμη μίαν ἐροῶν, κύριοί μου, καὶ ἀναλαμβάνομεν τὴν νίκην.» ἀλλ' οὐδεὶς τὸν παρηκολούθησε. Τὸ πανταχόθεν διασπασθὲν πεζικὸν ἐτρέπη εἰς ὁλοσχερῇ φυγὴν ἢ αἰχμαλωτίσθη· ὁ δὲ βασιλεὺς ἠνυχασμένος τελευταῖον νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ αὐτὸς

ἀπῆλθε μετὰ διχελίων περίου ἱππέων πρὸς τὴν Λεικεστρίαν, καταλιπὼν τὸ πυροβολικόν του, τὰ πολεμοφόδια, τὰ σκεύη, ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν σημαίας, ἐν αἷς καὶ τὴν ἐδικήν του, 5000 αἰχμαλώτους καὶ ἅπαντα τὰ μυστικά αὐτοῦ ἔγγραφα εἰς χεῖρας τῶν βουλευτικῶν.

Τοσεῦταν ὁλοσχερῆς καὶ κρίσιμος ἀπέβη ἡ νίκη αὕτη· ἀλλεπάλληλοι δὲ παρηκολούθησαν αὐτὴν θρίσμοι· καί, ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν, τὸ Παρλαμέντον καθυπέβαλεν εἰς τὸ ἴδιον κράτος, ἅπαν τὸ βασίλειον, ὃ δὲ Κάρολος, ἐλαυνόμενος ἀπὸ μεσημβρίας μὲν ὑπὸ τοῦ βουλευτικοῦ στρατοῦ, ἀπ' ἄρκτου δὲ ὑπὸ τῶν ἐμβαλόντων εἰς τὴν Ἀγγλίαν συμμάχων τῆς βουλευτικῆς μερίδος Σκώτων, ἐπροτίμησε νὰ παραδοθῇ εἰς τοὺς ἀρχαίους αὐτοῦ ὑπηκόους· καὶ τῇ 5 Μαΐου 1646 εἰσῆλθεν εἰς τὸ Σκωτικὸν στρατόπεδον. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο δὲν διέφυγε τὴν πεπρωμένην μοῖραν· διότι οἱ Σκῶτοι, εὐδαιμίαν ἔχοντες πεποιθήσιν εἰς τὴν εἰλικρινῆ ὑπ' αὐτοῦ ἀναγνώρισιν τῶν πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν αὐτῶν δικαιωμάτων, δὲ ἐδίστασαν, ἐπὶ τῇ ἀπαιτήσει τοῦ Ἀγγλικοῦ Παρλαμέντου, ἀνακάμπουντες εἰς τὰ ἴδια, ἀφοῦ ἔλαβον 700,000 λιρῶν ἀποζημίωσιν, νὰ παραδώσωσι τὸν βασιλέα εἰς τοὺς ἐπιτρόπους τῶν βουλῶν. Ὁ Κάρολος, μαθὼν τὴν σύμβασιν ἐπράθην, εἶπε, καὶ ὠνήθην· καὶ τῇ 9 Φεβρουαρίου 1647 ἀπῆλθον εἰς Ὀλμβυ (Holmby), τιμώμενος μὲν ἔτι, ἀλλ' αὐστηρῶς ἐπιτηρούμενος.

Πολὺ πρὶν ἐπέλθῃ ἡ κρίσις αὕτη τοῦ πολέμου, αἱ βουλαὶ εἶχον διαάσει καὶ καταδικάσει καὶ καταπομῆται (3 Ἰανουαρίου 1645) τὸν γέροντα ἀρχιεπίσκοπον Λαυδίον (προϊσταμένου τῆς κατηγορίας αὐτοῦ ἐκείνου τοῦ Πруνίου, τὸν ὁποῖον ἄλλοτε οὗτος τοσοῦτον ἀπεχθῶς ἠκρωτηρίασε), εἶχον καταργῆσαι τὴν λειτουργίαν τῆς Ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας (8 ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Λαυδίου) καὶ εἶχον παντὶ σθῆναι ἐπιδιώξει τὴν ὑπογραφήν καὶ κύρωσιν τῆς περιύστου ἐκείνης ἐπισήμου συμμαχίας καὶ συκομολογίας, δι' ἧς τὰ δύο βασίλεια τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Σκωτίας ἠνώσαν τὰς δυνάμεις αὐτῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τῆς ἀπὸ κοινοῦ ἀμύνης τῶν ἀμοιβαίων πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν δικαιωμάτων (25 Σεπτεμβ. 1643). Καταπούσαντος δὲ τοῦ πολέμου, αἱ καινοτομίαι καὶ αἱ ἐκδικήσεις ἀπέβησαν ἔτι μᾶλλον δεινότεραι. Οἱ πλείστοι τῶν ἀρχαίων κληρικῶν ἐξώσθησαν ἀπὸ τῶν ἐνοριῶν αὐτῶν. Οἱ βασιλικοὶ ἐτιμωρήθησαν διὰ δημεύσεων ἢ δι' ἰσοδυνάμων αὐταῖς ὑπερόγκων χρηματικῶν ποινῶν. Μεγάλαι κτήματα τοῦ στέμματος, τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν ἐκκλησιῶν, ἐδημοπρατήθησαν, ὥστε, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην μέγα μέρος τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ ἀκινήτου ἰδιοκτησίας μετέβαλε κυρίους, καὶ πλείστοι μὲν ἀρχαῖοι καὶ περιφανεῖς οἶκοι ἐξέλιπον διὰ παντός, πλείστοι δὲ νέοι ἄνθρωποι ἐπλούτησαν καὶ προήχθησαν.

Ἀλλ' ἐνῶ αἱ βουλαὶ ἠσυχολοῦντο περὶ τὴν τοιαύτην τῆς ἐξουσίας αὐτῶν χρῆσιν, αἶφνης ἡ ἐξουσία αὕτη διέφυγεν ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν. Αἱ βουλαὶ ἐπέτυχον τὴν ἐξουσιαν ἐκείνην παραγαγοῦσαι εἰς τὸ εἶναι δυνάμιν, τὴν ὁποῖαν ἐπειτα δὲν ἠδυνήθησαν νὰ περισταίλωσι. Ἐν θε-

ρει τοῦ 1647, δώδεκα περίπου μῆνας, ἀποῦ τὸ τελευταῖον φρούριον τῶν Ἰππέων καθυπετάχθη εἰς τὸ Παρλαμέντον, τὸ Παρλαμέντον ἠναγκάσθη νὰ ὑποταχθῇ εἰς τοὺς ἰδίους αὐτοῦ στρατιώτας. Διότι, ἅμα παραδοθέντος τοῦ βασιλείως, ἡ βουλή ἠθέλησε νὰ πέμψῃ μὲν μέρος τοῦ στρατοῦ εἰς βοήθειαν τῶν ἐν Ἰρλανδίᾳ διαμαρτυρουμένων, οἵτινες ἐξηκολούθουν πάσχοντες τὰ πάνδεινα ἀπὸ τῶν καθολικῶν, νὰ διαλύσῃ δὲ τὰ λοιπὰ συντάγματα, ἐκτὸς ἐκείνων ὅσα ἦσαν ἀναγκαῖα εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν φρουρίων καὶ εἰς τὴν ἀστυνομίαν τοῦ κράτους. Ἀλλ' ὁ στρατὸς, κατ' ἀρχὰς κρυφίως ὑπὸ τοῦ Κρόμβελ ὑποκινούμενος, μετ' ὀλίγον δὲ ἀναφανδὸν προστατοῦντος τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου, τοῦ ὁποίου ὁ γενναῖος ἐν πολέμῳ, ἀλλὰ περὶ τὰ πολιτικά ἀσθενὲς Φαιρφάξιος κατήντησεν ἀπλοῦν ὄργανον, ὁ στρατὸς ἀντέστη· συνεκρότησε μίαν σύνοδον ἀξιωματικῶν καὶ ἑτέραν στρατιωτῶν, ἐνεργούσας ὡς ἄνω καὶ κάτω βουλή· ἀπήγαγεν, εἰς τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ τὸν βασιλέα· ἠνάγκασε τὴν βουλήν νὰ ἀπομακρύνῃ ἐνδεκα αὐτῆς μέλη, τὰ μᾶλλον ἀντικείμενα εἰς τὴν στρατοκρατίαν ἐκείνην, ἐν οἷς καὶ τὸν Ὀλλιν καὶ τελευταῖον, κατὰ μῆνα Αὐγούστου, καταλαβὼν τὸ Λονδίον, ὅλως ὑποχέριον κατέστησε τὸ Παρλαμέντον.

Ἐκτοτε, ἐπὶ δεκατρία ὅλα ἔτη, ἡ Ἀγγλία ἐκυβερνήθη, ὑπὸ διάφορα μὲν ὀνόματα καὶ ὑπὸ διαφόρους τύπους, ἀληθῶς ὅμως διὰ τῆς σπάθης, ὅπερ οὐδὲ πρότερον, οὐδὲ μετὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, συνέβη ποτὲ ἄλλοτε εἰς αὐτήν. Ἡ στρατοκρατία αὕτη ὑπῆρξε καταθλιπτική, ὀλιγώτερον ὅμως παρ' ὅτι συμβαίνει συνήθως εἰς τὰς στρατοκρατίας· καὶ τοῦτο διὰ τὸν ὅλως ἰδιαίοντα τοῦ στρατοῦ ἐκείνου ὀργανισμόν. Ἐπειδὴ ἐν αὐτῷ ὁ μισθὸς καὶ αὐτῶν τῶν ἀπλῶν στρατιωτῶν ἦτο πολὺ ἀνώτερος τῶν συνήθων τοῦ κοινοῦ λαοῦ ἡμερομισθίων· ἐπειδὴ προστούτοις ὁ ἔργατος στρατιώτης ἠδύνατο ἐν αὐτῷ, διὰ συνέπειας καὶ ἀνδρείας, νὰ προσχθῇ εἰς τὰ ὑπέρτατα ἀξιώματα, ὁ στρατὸς οὗτος συνεκροτήθη, φυσικῶ τῷ λόγῳ, ἀπὸ ἀνθρώπων ἀνωτέρων τοῦ κοινοῦ πλήθους, κατὰ τε τὴν κοινωνικὴν τάξιν καὶ τὴν ἀνατροφὴν, ἀπὸ ἀνθρώπων σωφρόνων, χρηστοθήων, φιλοπόνων καὶ δεδουλεμένων, οἵτινες ἀνελάμβανον τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν, αὐχὶ ὑπὸ ἐνδείας πιεζόμενοι, οὐδὲ ἐξ ἔρωτος πρὸς τὴν μεταβολὴν τοῦ βίου καὶ τὴν ἀκολατίαν, ἀλλ' ἐνεκα θρησκευτικοῦ καὶ πολιτικοῦ ζήλου, συνδιδιδόμενοι μὲ τὴν ἔρεσιν τοῦ διακρίνηται καὶ τοῦ προαχθῆναι. Ἐτεῦθεν, ἐνῶ πᾶς ἄλλος στρατὸς, δουλευόμενος καὶ ἀπορατίζων περὶ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων, ἢ ἀτχολούμενος περὶ τὴν ἑρμηνείαν τῶν γραφῶν, ἤθελε τάχιιστα ἐξολισθῆσαι εἰς τὴν φοβερωτέραν καὶ ἐπικινδυνωτέραν παραλυσίαν, τοιαύτη ἦτο ἡ φρόνησις, ἡ σεμνοπρέπεια καὶ ἡ ἐγκράτεια τῶν ὑπὸ τοῦ Κρόμβελ μορφωθέντων πολεμιστῶν, ὥστε ὁ πολιτικὸς καὶ θρησκευτικὸς ὀργανισμὸς τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν δὲν ἀνέτραπε παντάπασι τὸν στρατιωτικὸν καὶ οἱ αὐτοὶ ἄνθρωποι οἵτι-ε, ἐκτὸς ὑπηρεσίας ὄντες, ἦσαν διαθέτοι ὡς δημαγωγοὶ καὶ ὡς φαντασιοκόποι ἱερολόγοι, διεκρίνοντο διὰ τῆς κριτικῆς, τῆς εὐταξίας, τῆς

πειθαρχίας αὐτῶν περὶ τὰς φρουράς, τὰς ἀσκήσεις καὶ εἰς τὰ πεδία τῆς μάχης.

Ἀλλ' ὅσῳ χρηστὸς, ὅσῳ σώφρων, ὅσῳ εὐλαβὴς καὶ ἀνῆτο ὁ στρατὸς ἐκεῖνος, εὐκόλον δὲν ἦτο νὰ θαμάσῃ τὸ ἀγγλικὸν ἔθνος, τὸ ὁποῖον, ἅμα αἰσθανθὲν τὴν πρώτην πίεσιν τῆς στρατιωτικῆς τυραννίας, πρὸς τὴν παντάπασι δὲν ἦτο ἐξοικειωμένον, κατεξανέστη κατ' αὐτῆς δεινῶς. Αὐταὶ αἱ κομηταὶ ὅσαι ἐπὶ τοῦ τελευταίου πολέμου ἀνεδείχθησαν εὐπειθέσταται εἰς τὸ Παρλαμέντον, ἀρηνίασαν ἤδη. Αὐτὸ τὸ Παρλαμέντον ἀπετροπιάσθη τοὺς ἀρχαίους αὐτοῦ ὑπερμάχους πολὺ μᾶλλον ἢ τοὺς ἀρχαίους ἐχθρούς, καὶ ἐπεθύμησε νὰ συνδιαλλαγῇ πρὸς τὸν Κάρολον, ἵνα περιστείλῃ τὸν στρατόν. Συγχρόνως δ' ἐν Σκωτίᾳ συνεμάχησαν οἱ βασιλικοὶ μετὰ τῶν πλείστων πρεσβυτεριανῶν, οἵτινες ἐδδελύσσοντο τὰ δόγματα τῶν ἀνεξαρτήτων. Τελευταῖον ἐν θέρει τοῦ 1648 ἐξῆρδ' αὐτῇ ἡ θύελλα. Στάσεις ἀνεφάνησαν εἰς Νορφολκίαν, εἰς Συρφολκίαν, εἰς Κεντικήν, εἰς Ἑσσεξίαν καὶ εἰς Οὐαλλίαν. Ὁ στόλος ἐπὶ τοῦ Ταμέσως ποταμοῦ ὑψωσεν αἶφνης τὴν βασιλικὴν σημαίαν, καὶ κύριος ὢν τῆς θαλάσσης, ἠπέλησε τὴν μεσημβρινὴν παραλίαν. Μέγας δὲ Σκωτικὸς στρατὸς, ὑπερβαλὼν τὰ ὅρια, ἐνέβαλεν εἰς Λαγκαστρικὴν, καὶ ὑπόνοια ὑπῆρχεν, ὅτι πολλοὶ Λόρδοι καὶ βουλευταὶ ἤρχοντο ἐν ἑαυτοῖς τὴν ἐπιτυχίαν τῶν κινήματων τούτων.

Ταῦτα πάντα ὅμως δὲν ἔτχυσαν νὰ ἀποσείσωσι τὸν ζυγὸν τοῦ στρατοῦ. Ἐνῶ ὁ Φαιρφάξιος κατέβαλλε τὰς περὶ τὴν πρωτεύουσάν στάσεις, ὁ Ὀλιβιέρος κατέκλυσε τοὺς ἀνάρτας τῆς Οὐαλλίας, καὶ, καταλείπων ὀπισθεν αὐτοῦ τοὺς κατερειρημένους αὐτῶν πύργους, ἐξώρμησεν ἐπὶ τοὺς Σκώτους. Τὰ τάγματα τῶν ὁποίων ἠγεῖτο ἦσαν πολὺ τῶν ἀντιπάλων εὐαριθμότερα, ἀλλ' αὐτὸς δὲν συνείθισε νὰ ἀριθμῇ τοὺς ἐχθρούς. Κατὰ μῆνα Αὐγούστου ὁ Σκωτικὸς στρατὸς καταστράφη ἐξ ὀλοκλήρου· ἡ Σκωτικὴ κυβέρνησις μεταβῆναι εἰς διοίκησιν ἐχθρικῶς πρὸς τὸν βασιλέα διαχειμένη ἰδρύθη ἐν Ἐδιμβούργῳ, καὶ ὁ Κρόμβελ, ὑπὲρ ποτε ὑπὸ τῶν ἰδίων λατρευόμενος στρατιωτῶν, ἐπανῆλθεν ἐν ὀριάμβῳ εἰς Λονδίον.

(Τὸ τέλος εἰς τὸ ἀκόλουθον φυλλάδιον)

ΥΓΙΕΙΝΑ ΠΑΡΑΓΓΕΛΜΑΤΑ.

ΠΡΟΣ ΑΠΟΦΥΓΗΝ ΤΗΣ ΝΟΣΟΥ ΛΕΠΡΑΣ (1.)

Ἐκ τῆς παρατηρήσεως καὶ σπουδῆς τῆς νόσου λέπρας ἐξάγονται αἱ ἐξῆς τρεῖς ἀρχαί·

Α'. Ἡ νόσος λέπρα ἢ μᾶλλον ἐλεφαντίασις, ἢ ἐπιπελάζουσα εἰς διάφορα τῆς Ἑλλάδος μέρη, ἔχει τὴν

(1) Τὰ παραγγέλματα ταῦτα συνετάχθησαν ἐν ἔτει 1849 κατὰ βασιλικὴν διαταγὴν ὑπὸ τοῦ ἱατροῦ I. Κιγᾶλε.